

Матеріали і дослідження
з археології Прикарпаття і Волині.
2015. Вип. 19. С. 58–68.

Наталія БУЛИК

“ВМІВ ВІН РОЗБУДИТИ СЕРЕД МОЛОДІ ЗАПАЛ ДО ВИВЧЕННЯ
КЛАСИЧНОГО МИСТЕЦТВА І ДОІСТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ”:
КАРОЛЬ ГАДАЧЕК В ОЦІНЦІ СУЧАСНИКІВ

Кароль Гадачек (1873–1914) – професор класичної археології та праісторії Львівського університету, перший фаховий археолог у Львові, консерватор пам’яток, знавець давнього мистецтва, однаково відомий своїми розвідками з античної проблематики та польовими археологічними дослідженнями. Незважаючи на добре опрацьовані архіви вченого і низку публікацій, присвячених його життю і діяльності, досі достеменно не можемо сказати, чи був він класичним археологом чи праісториком.

Не мав Кароль Гадачек нащадків, натомість залишив багату наукову спадщину, учнів, кабінет-музей при Львівському університеті. Живучи у Львові та працюючи у Львівському університеті, дослідник мав доволі широке коло спілкування; часті відрядження до різних міст тодішньої імперії Габсбургів та неодноразові закордонні стипендії дозволили комунікувати з тамтешніми вченими; посада консерватора і робота археолога-польовика сприяли налагодженню контактів з місцевою елітою і простим населенням Галичини. Доволі активне та, на жаль, коротке життя археолога знайшло свій відбиток у листах, рецензіях, публікаціях, особистих нотатках сучасників і численних некрологах. Зважаючи на те, що до постаті К. Гадачека в останні роки неодноразово зверталися дослідники, в тому числі і автор цієї розвідки, до його життєвого і творчого шляху, основних напрацювань у галузі праісторії та класичної археології повертатися не будемо [Берест, 1998, с. 78–79; Чорновол, 2004, с. 7; Козловський, 2006, с. 89–96; Булик, 2013, с. 251–266; Bulyk, Lech, 2009, p. 59–89].

Метою статті є відтворення портрету Кароля Гадачека на основі оцінки його численних колег, учнів, сучасників. Це завдання не з легких, оскільки вирішальна роль у формуванні усіх характеристик, що відображені у джерелах, належить людському фактору. Тут часто відіграє роль особисте: “не зійшлися характерами”, не в той спосіб розкопав поселення чи не так відчитав думку старшого і досвідченішого колеги, “зарано” став керівником кафедри і професором – все це неодноразово ставало підставою для суб’єктивного “миття кісток”, яке мало місце, насамперед, у листуванні “позаочі”, бо листи, адресовані професору К. Гадачеку, суттєво різняться від тих, які його колеги писали один одному. То ж спробуємо у тій суб’єктивності знайти “золоту середину” і показати життя львівського професора в науковому середовищі, поміж студентства і просто серед людей.

Приватне життя першого львівського професора-археолога досі залишається таємницею. Відомо, що К. Гадачек не мав сім’ї, мешкав неподалік від університету за адресою вул. Супінського, 3 (зараз – Коцюбинського). Від природи наділений непересічним талантом і працьовитістю, водночас мав дещо неспокійний та неврівноважений темперамент. Загалом це була “людина добра, симпатична, без тіні професійної зависті, наділений найчистішим ідеалізмом науковим” [Bieńkowski, 1915, s. 191].

Не зберігся приватний архів вченого, який би пролив світло на його особисте життя, риси характеру, сильні і слабкі сторони, успіхи, невдачі, переживання. Аби змалювати зовнішній портрет і внутрішній світ К. Гадачека, маємо кілька світлин і скромні свідчення сучасників, залишені, передовсім, у посмертних згадках. Зі світлин бачимо, що був це худорлявий брונет, доволі високий на зріст, з темними очима. Це ж засвідчують і скупі описи сучасників. Зокрема, один зі студентів, а згодом відомий, польський письменник, есеїст і перекладач Ян Парандовський так висловився про професора, у якого слухав курс класичної археології: “Швидкий та нервовий в рухах з проникаючим неспокійним поглядом чорних очей” [Parandowski, 2014, s. 36].

Кар'єра

Кароль Гадачек належав до тих людей, які змогли в дуже короткий час практично без перешкод зробити блискучу наукову кар'єру. Звичайно, що якби не було таланту і працьовитості, то, мабуть, не звернув би увагу на свого студента професор Людвік Цвіклінський. Саме прихильність та підтримка вчителя і вроджений талант К. Гадачека спричинилися до того, що *"його наукова кар'єра, а разом з нею заробітна плата зростали так швидко, що в порівнянні з іншими міг вважатися за вибранця фортуни"* [Bieńkowski, 1915, s. 192]. Це не завжди позитивно оцінювали колеги з університету. М. Грушевський у листі від 21 червня 1903 р. до Ф. Вовка зневажливо зазначав: *"Habemus Papam* Гадачек габілітується з передісторичної і класичної археології... Габілітацію сю спекли з нечуваною швидкістю, за кілька днів буде доцентом"* [Листування..., 2001, с. 188]. Звичайно, що не останню роль у такому ставленні до молодого дослідника займав факт виокремлення Археологічного інституту в той час, коли багато напрямів історичних досліджень не мали власних кафедр у Львові. У 1905 р. виокремилися з числа наукових дисциплін класична і праісторична археологія, яку очолив вчений (йому заледве виповнилося 32 роки). З одного боку, це було безсумнівним успіхом і мало надихнути на нові відкриття, з іншого – був вразливий до людської неприязні. Як влучно відзначив П. Беньковський *"Момсен говорив, що археолог від природи мусить мати здорові ноги і нерви. У нашому випадку той другий дар є конче потрібний"* [Bieńkowski, 1915, s. 192]. Розмови, які виникали навколо К. Гадачека страшенно непокоїли і підривали здоров'я

Рис. 1. Професор Кароль Гадачек (сидить у нижньому ряді другий зліва) серед викладачів філософського факультету Львівського університету. 1906

Fig. 1. Professor Karol Hadaczek (sits in the low row, second from the left) among lecturers from the Philosophic faculty of Lviv university. 1906

* Латинський вислів, який сповіщає про обрання нового Папи Римського.

молодого професора. Однак, за короткий час він “як декан філософського факультету здобув собі симпатії колег та учнів” [Pawłowski, 1914, s. 698].

Кароль Гадачек насамперед був викладачем університету. Він відразу влився у середовище колег-істориків і сприймався своїм серед них (рис. 1), з окремими підтримував приятельські стосунки. Йому доводилося щодень спілкуватися зі студентами, брати безпосередню участь у житті молоді, читати лекції та готувати семінари. Його учнями були відомі українці Ярослав Пастернак і Володимир Гребеняк, польські археологи Роман Якімовіч і Володимир Антоневич, згадуваний уже письменник Ян Парандовський, і звісно, велика кількість імен, які загубилися в історії. Безцінними є їхні свідчення про вчителя, які дають змогу змалювати цілісний образ археолога. Ці оцінки різняться між собою і іноді доволі критичні. Як викладач “за допомогою вміло обраних лекцій і семінарських вправ на кафедрі археології, керівником якої був, вмів він розбудити серед молоді запал до вивчення класичного мистецтва і доісторичної культури і виховав впродовж часу цілу низку здібних адептів цих наук” [Kostrzewski, 1916, s. 96]. Він об’єднав на своїх семінарах молодь, готував її і навчав методиці досліджень, щоб вони стали добрими фахівцями. Натомість, Володимир Антоневич писав, що “підводило <...> глибше знання типологічної і етнічної методики <...>, підводила також необхідна для спеціаліста-праісторика фахова підготовка і детальніше знайомство з літературою предмету” [цит. за: Козловський, 2006, с. 93]. Не відомо, чим зумовлена така критика і, головне, наголос на недостатню фахову підготовку, оскільки знаємо, що К. Гадачек вчився археології у кращих праісториків Європи, був учасником тамтешніх археологічних експедицій [Abramowicz, 1991, s. 83], оволодів досконалою технікою розкопок, що дало йому змогу критично оцінювати навіть власні дослідження попередніх років [Hadaczek, 1914, s. 2–3]. Не виключено, що такий образ львівського професора створився в В. Антоневича під впливом В. Деметрикевича, адже, ці два археологи дуже часто спілкувалися і неодноразово власне постать К. Гадачека виступала об’єктом листування [МАК, Teki W. Demetrykiewicza].

Повертаючись до оцінки професора учнями, варто пригадати, що Кароль Гадачек залишився у Львові і в часи російської окупації, коли частина професорів покинула місто, навчання в університеті проводилося з перервами. Однак професор не залишив рідну *alma mater*, продовжував працювати і, як міг, підтримував студентів. Як згадував цитований уже Ян Парандовський (рис. 2) в часи окупації “не лише університет був зачинений, але і його бібліотекою не можна було користуватися. Ставав безпорадний під її брамою з надією, що хтось відчинить... і тут зустрів мого професора археології Кароля Гадачека. Був дивний. Почав розпитувати мене про моє дослідження (головна тема Колізей), яке я склав йому ще навесні як семінарське завдання... І почав нервово говорити про війну, про захоплення Бельгії, про перемоги німців з однієї сторони, а росіян з другої, про хаос, в який поринув світ археологічних досліджень. Занепокоївся врешті моєю особою і цікавився, чи наздожену втрачений час власними студіями”. Найбільше студента вразило те, що професор проинявся його проблемою зачиненої бібліотеки, сам випозичив книжку, приніс йому і сказав, що той зможе повернути, коли добре простудіює її [Parandowski, 2014, s. 38]. Ці на перший погляд дрібні і не варті уваги факти показують ставлення К. Гадачека до студента, бажання

Рис. 2. Ян Парандовський. Фото 1913 р. (за: Szczepkowska, 2014)

Fig. 2. Jan Parandowski. Photo from 1913 (by: Szczepkowska, 2014)

допомогти навіть у складних умовах війни. Через кілька тижнів Я. Парандовський кружляв навколо університету з надією зустріти професора К. Гадачека, однак ця зустріч вже ніколи не відбулася...

У вільний від викладацької роботи час...

З Відня до Львова К. Гадачек повернувся захоплений праісторією і рішуче налаштований на польові дослідження. Адже саме у Відні він слухав лекції австрійського вченого Моріца Хоернеса (1852–1917), який тоді був одним із кращих праісториків Європи [Lech, 1999, p. 28], а також Отто Бенндорфа (1838–1907) [L. F., 1914, s. 606]. Участь в експедиціях на території Італії, Греції, Німеччини та щорічні власні польові розвідки в період канікул ще під час навчання у Відні залишили свій відбиток на світосприйнятті К. Гадачека. Після захисту докторату 1900 р. він розпочав новий етап у своєму житті, пов'язаний з полем, можливо тому,

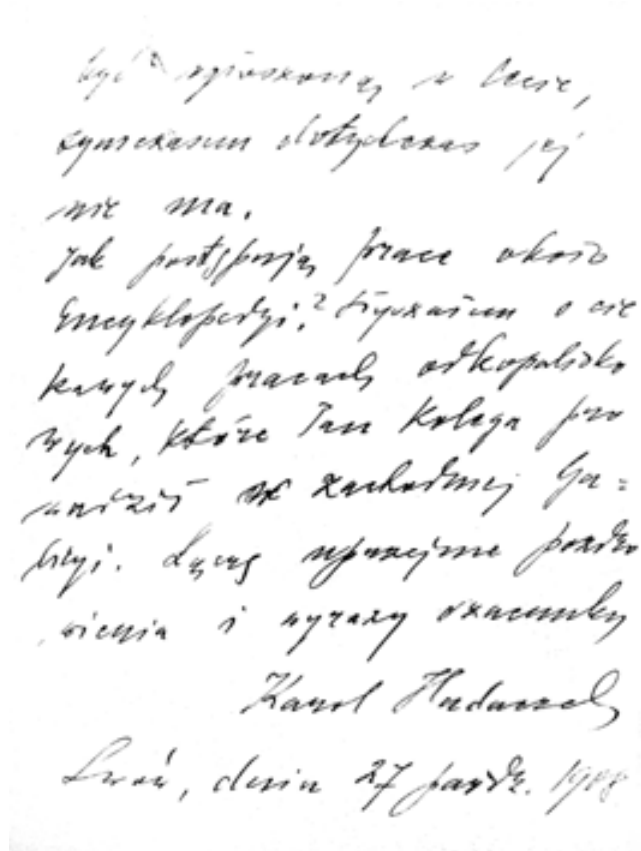

Рис. 3. Лист К. Гадачека до В. Деметрикевича
Fig. 3. Letter from K. Hadaczek to W. Demetrykewycz

що для студій над класичною археологією потрібно було їхати до Відня, Риму, Афін. Якщо попередні роки дослідник писав невеличкі розвідки з класичної археології, то останні шість років життя К. Гадачек віддав виключно праісторії, "свої канікули присвячував проведенню розкопок, іноді за кошт шляхетних меценатів, частіше за власний" [Bieńkowski, 1915, s. 192]. Щоправда, згодом він здійснив ще одну спробу повернутися до класичних старожитностей. У 1911/12 і 1912/13 роках Akademia Umiejętności з ініціативи Відня відрядила К. Гадачека до Єгипту. Це мала бути розвідкова поїздка за державний кошт з надією сформувати окрему польську експедицію для розкопок у Єгипті. Однак з'ясувалося, що це нездійсненна мрія, оскільки ані сам К. Гадачек, ані його колеги не мали фахової підготовки з єгиптології, до того додавалося незнання мов, брак коштів і негаразди на політичному горизонті [Bieńkowski, 1915, s. 193].

Загалом за чотирнадцять років (1900–1914) Кароль Гадачек зробив дуже багато для археології Східної Галичини. Варто пригадати хоча б головні дослідження, серед яких Михалків, тілопальний могильник коло Пшеворська, поселення в

Кошилівцях, Пліснесько, які проводилися по кілька польових сезонів і вилилися у серйозні публікації. Крім цього, були постійні розкопки і розвідки на всій території Східної Галичини, які здійснював учений як консерватор доісторичних пам'яток. Він "перейшов своїх колег не лише досконалою методикою і освітою, але й широкою практикою, яку отримав в інших країнах. Додавалась до цього тиха скромність, з якою сам оцінював результати своєї праці; тішився, але ніколи не гордився ними" [Beck, 1935, s. 28].

На відміну від XIX ст., коли археологія була забавкою для багатих, початок XX ст. приніс значні зміни, які полягали насамперед у тому, що з'явилися фахівці, за плечима яких були студії з археології, натомість не було достатньо коштів. До їхнього числа належав і археолог К. Гадачек. Зокрема, бажання займатися польовими дослідженнями неодноразово зводило його

Jasnie Nieuwiny Panie Sekretarzu Generalny!

To bliższemu rozpatrzeniu pracy prof. Hadaera jestem niechętny zmuszony (chci' czynisz to a wiele przykrości) przedłożyć następujący list do państwa me. moją.

Chociaż temat i program pracy prof. Hadaera obejmuje osadę w Koryzłowcach, to jednak autor uważa się za powołanego zajmować się bliżej jaskinią w Pilecie i jej zabytkami. Uważa nakreślić dreej tej jaskini i porzecz badani, które nieprzej. chętnie krytykuje (str. 1, 2, 4, 5) czyniąc nieustannie zarzuty archeologowi Ossowskiemu i Demetrykiewiczowi, wicem, pomimo, że nie ma do tego żadnej racjonalnej podstawy, bo opis poszukiwani naukowych docho, namych w tej jaskini (chociaż w dawna przygot, wywaru) dotąd jeszcze wykonany i opublikowa. ny nie został z przykrym znaczeni.

W braku takich jedynie autentycznych informacji opiera autor swe uwagi o zabytkach w Pilecie i swe zarzuty przeciw badaczom na lakonicznych a w wielu rzeczach, już przedstawianych wiadomościach zanotowanych w protokołach Komisyi antropologicznej lub też na jakichś relacjach nieokreślonych bardzo zagadkowego pochodzenia.

To paradoksalne wciągnięcie badań i wykopalisk biletantkich do pracy o osadzie koryzłowickiej jest jednak tylko dalzym rodzajem i konsekwencją wielu, krotkich wytworanych mitowaci p. Hadaera, aby n

Рис. 4. Лист В. Деметрикевича до Генерального секретаря Akademii Umijętności
Fig. 4. Letter from W. Demetrykewycz to General secretary of Polish Academy of Learning

зі шедрими меценатами, які допомагали фінансами, житлом, інформацією. Не останню роль у фінансуванні польових робіт відіграли представники родин Дідушицьких і Любомирських. З того часу збереглася невелика кількість листів, які є неймовірно цінними для сучасного дослідника, адже дають змогу відстежити контакти археолога, географію його розвідкових

робіт і ставлення до нього. Простудіювавши епістолярну спадщину, вкотре переконаємось, що між людьми не завжди складаються доброзичливі стосунки. З одного боку Кароль Гадачек мав добрий авторитет в археологічному середовищі Галичини, співпрацював з великою кількістю дослідників та установ, підтримував тісні контакти з потенційними меценатами, а з іншого –

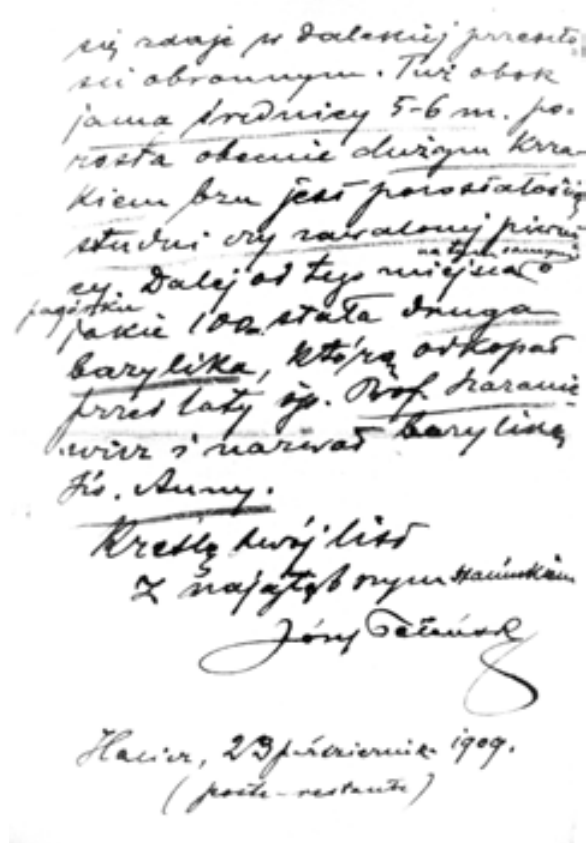

Рис. 5. Лист Й. Пеленського до К. Гадачека
 Fig. 5. Letter from J. Pelenski to K. Hadaczek

дуже часто наштовхувався на недоброзичливі коментарі від колег, різноманітні перешкоди і доволі гостру критику. Читаючи окремі документи, розуміємо, що за сто років, які віддаляють нас від епохи Кароля Гадачека, в людських комунікаціях нічого не змінилося.

Свої дослідження з праісторії К. Гадачек розпочав зі сміливої критики праці В. Деметрикевича “Vorgeschichte Galiziens” (1898) [Hadaczek, 1898–1899; Woźny, 2009, p. 39], який на той час був добре відомий у середовищі археологів. Мабуть, цього не пробачив В. Деметрикевич своєму молодому колезі. Ця неприязнь пройшла червоною ниткою через усе життя. Як тільки мав нагоду, В. Деметрикевич намагався критикувати К. Гадачека. Щоправда, листування між ними обома мало доволі ввічливий тон і дуже відрізнялося від того, що було сказано позаочі (рис. 3). Зокрема, археологи обговорювали проблемні моменти, що виникали під час розкопок, в одному з листів від 31 травня 1912 р. К. Гадачек інформував В. Деметрикевича про стан дослідження в Улашківцях на Тернопільщині і просив фінансування для досліджень на теренах Східної Галичини, оскільки зникало багато речей через те, що вони ставали здобиччю аматорів [МАК, list K. Hadaczka do W. Demetrykiewicza].

У 1904–1905 роках К. Гадачек розкопував могильник в с. Гаць біля Пшеворська. Його наукова інтерпретація пам’ятки опиралася на концепцію Густава Коссіні [Лех, 2006, с. 34] і за це наштовхувалася на гостру критику колег, зокрема В. Деметрикевича. Результати робіт апробовані на засіданні *Akademii Umiejętności*. Одним з основних опонентів К. Гадачека був В. Деметрикевич, який у листі до Еразма Маєвського від 19 листопада 1909 р. висловлював обурення з приводу того, що “що серед молодих представників науки вистачає палких прихильників проф. Коссіні і його етнографічних поглядів. До таких шкідників належить, на жаль, також проф. Гадачек у Львові, який однаково на університетських лекціях та у публічних доповідях пропагує доктрини Коссіні про експансію германців далеко на схід.

Недавно мав в Академії доповідь про тілопальні могильники з околиць Пшеворська...

Як ніколи слабкий, був я на цьому засіданні і дискутував щодо висновків праці п. Гадачека, який на мої зауваження реагував слабо, а його прихильники були занепокоєні. Але то потіха мала, бо погане зерно, кинуте поміж молодь, вже проростає” [РМА, t. 2, list 430].

Коментарі про монографію, присвячену дослідженням біля Пшеворська, незадовго по смерті львівського професора залишив і один з перших польських істориків археології Ю. Костжевський. Його оцінка була доволі неоднозначна, зокрема, він відзначав, що “зв’язок тексту з ілюстраційною частиною є доволі вільний, а у загальних висновках в кінці праці міститься не одне положення, з яким важко погодитися, однак треба визнати, що ця

публікація старанним опрацюванням суттєво різниться від раніших наших видань цього роду” [Kostrzewski, 1916, s. 96]. Згодом у 1949 р. про ці ж дослідження він писав, що “Гадачек присвоїв собі <...> досконалу техніку розкопок...” [Kostrzewski, 1949, s. 94]. Суперечливою також є оцінка В. Антоневича, який писав, що “в польових дослідженнях не відіграв Гадачек творчої ролі в методиці і техніці. Навпаки, ці праці містять багато недоліків і помилок” [Antoniewicz, 1953, s. 33]. З іншого боку, в цій же роботі В. Антоневич наголошував, що “альбомні видання Гадачека становили найбільше і взірцеве напрацювання в польській археологічній літературі” [Hadaczek, 1904; 1909].

Lam się do poszukiwań na przed
Chrystusowym emmentaryjski -
prócz zwykłych, znalazłam tylko
jedno ciekawe a przynajmniej tu-
taj jedyne w tym rodzaju, nacz-
nie, bo zupełnie oryginalne i stać
nie mogąc (jak otwarty
fulares). Za chwilę znowu ekspedycja
jadę próbować, a tymczasem raz
jeszcze bardzo łamię drzewce,
przeleciałam wyrazu prawdziwego
rozważania

Zofia Szembekówna.

Рис. 6. Лист до консерватора пам'яток К. Гадачека
Fig. 6. Letter to conservator of monuments K. Hadaczek

Впродовж 1908–1910 рр. К. Гадачек досліджував неолітичне поселення в Кошилівцях. Частину матеріалів з розкопок передано до музею Дідушицьких, а інша частина збірки зберігалася в помешканні дослідника та Археологічному кабінеті університету. Відзначимо, що Кароль Гадачек, один з небагатьох тогочасних археологів, виготовляв велику кількість дуже добрих світлин знахідок. Він користувався послугами кращих фотографів Львова і Відня, швидше за все, за підтримки меценатів. Видається, що поселення в Кошилівцях було предметом особливої гордості К. Гадачека і стосовно цих робіт він міг довго спілкуватися з колегами. Прикладом служить нотатка в щоденнику М. Грушевського від 14 червня 1910 р., де зазначено: “Я викладав, забалакався з Гадачком, що показував міні фотографії Коншиловецьких* находок” [Гирич, Тодійчук, 2002, с. 119]. Вчений першим серед археологів у Галичині у монографії, присвяченій Кошилівцям, використовував термін “археологічна

культура”, він писав про “оригінальну неолітичну культуру південно-східної Європи” [Hadaczek, 1914, s. 1].

Повертаючись до колег К. Гадачека, пригадаємо, що приблизно в цей час В. Деметрикевич досліджував пам'ятки цієї ж культури, що й кошиловецькі, у Більче-Золотому. Якись наукові непорозуміння чи старі образи спричинилися до того, що у фондах Краківського археологічного музею серед документів В. Деметрикевича з'явився документ, датований 9 лютого 1913 р., що стосується Кароля Гадачека і Кошиловець (рис. 4). Цей лист до Генерального секретаря *Akademii Umijętności*** виглядає на скаргу, в якій В. Деметрикевич на восьми (!) сторінках дуже детально описував свої претензії до К. Гадачека. Стосувалися вони поселення в Кошилівцях і матеріалів з Більче-Золотого. Суть претензії зводилася до того, що В. Деметрикевич відмовився від будь-яких стосунків з К. Гадачком і звинуватив його у неправомірному використанні ілюстрацій з Більче-Золотого в альбомному виданні, присвя-

* Тут йдеться про археологічні знахідки з розкопок в Кошилівцях.

** Напередодні Першої світової війни функції Генерального секретаря польської *Akademii Umijętności* виконував історик права, професор Львівського університету Болеслав Уляновський (1860–1919).

ченому Кошилівцям. “Наукові і етичні засади, якими керується проф. Гадачек, є того роду, що навчений я прикрими випадками вимушений засвідчити, що всяка дальша спільна праця між мною і проф. Гадачеком є виключена” [МАК, List W. Demetrykiewicza od 12. 02.1913]. Швидше за все, це був остаточний розрив у цих непростих стосунках між двома відомими археологами. Однак у майбутньому ще неодноразово ім’я К. Гадачека згадувалося у листах В. Деметрикевича, зокрема до В. Антоневича. Вже після смерті К. Гадачека В. Антоневич писав краківському професору: “у Львові вийшло <...> опрацювання Кошиловець пера проф. с.п. Гадачека, як текст до Альбому з 10 таблицями. Якщо п. Професор бажає собі це видання, то – наскільки доходять до Швейцарії наші видання – з найбільшою присмністю надішлю цю книжку окремо” [МАК, List W. Antoniewiczza do W. Demetrykiewicza, 5.12.1915].

wi dogodnem będzie. Równocześnie za-
 wiadomiam Zarząd Dóbr Godhorce, ażeby
 ułatwił co tylko może, Łaskawemu Panu
 Profesorowi, i mieszkanie przygotował.
 Wyrazu prawdziwego powołania
 oraz uprzejme ukłony dla Łaskawego
 Pana Profesora zŁaczasz.
 K. Sanquiszkowa.

Окрім масштабних робіт, Кароль Гадачек проводив нетривалі виїзди на археологічні пам’ятки як консерватор і надавав консультації. Збереглося кілька листів до львівського професора, археолога та мистецтвознавця Йосифа Пеленського, який просив консультацій під час досліджень у Галичі. Він доволі детально описував досліджувані об’єкти з датуванням. Цікаво, що ключові моменти у листах підкреслені синім олівцем (рис. 5) [ЛННБ України, ф. 26, спр. 13-д., арк. 9–12]. На

Рис. 7. Лист до Кароля Гадачека у справі розкопок в Підгірцях
 Fig. 7. Letter to Karol Hadaczek about excavations in Pidhirtsi

жаль, листів К. Гадачека до Й. Пеленського не маємо, тому не знаємо, що радив львівський професор своєму колезі.

У фонді “Управління консервації пам’яток” відділу рукописів ЛННБ України зберігається кілька листів з різних населених пунктів (Галича, Бучача, Підгорець) до консерватора К. Гадачека. З них довідуємося, що він мав підтримку місцевого населення, яке інформувало про нововідкриті пам’ятки, стан архітектурних об’єктів і всіляко забезпечувало комфортні умови для перебування під час розкопок (рис. 6). Одним з таких повідомлень є листівка з Підгірців від п. Сангушкової, яка просила повідомити про наступний приїзд, щоб “шановному пану Професору приготувати помешкання” (рис. 7) [ЛННБ України, ф. 26, спр. 13-д.]

Поки що не потрапили до рук дослідників матеріали, які б дали змогу зрозуміти оцінку професора його студентами-українцями В. Гребеняком і Я. Пастернаком. Швидше за все причиною стали воєнно-політичні негаразди і смерть Володимира Гребеняка через півроку після К. Гадачека. У літературі знаходимо лише коротку рецензію авторства В. Гребеняка на статтю К. Гадачека “Kultura dorzecza Dniestru w epoce cesarstwa rzymskiego” (1912). У рецензії В. Гребеняк зазначав: “Праця проф. Гадачка безперечно являється користним причинком до праісторії України; при всім тім не можемо повздержатися від вроблення про неї кількох заміток <...> Крім згаданої неповноти зрішить розвідка проф. Гадачека – це скажу одверто – браком наукової точности. Коли говорить він що пр. цвинтарище зі с. Чехами віднести треба до першої половини тисячоліття перед Хр., повинен він се удокументувати...” [Гребеняк, 1912, с. 201].

Кароль Гадачек багато працював, публікував результати своїх досліджень і напрацьовував матеріал на більшу синтетичну працю. “Матеріали, які с.п. Гадачек скрупульозно

збирав, мали йому послужити колись для окреслення цілісного вигляду культури доісторичної на землях польських, про що до останньої хвили думав і над чим працював”, – писав у рік смерті археолога відомий географ Станіслав Павловський [Pawłowski, 1914, s. 698].

Підсумовуючи діяльність Кароля Гадачека, переконуємось, що мав добрий науковий доробок, користувався авторитетом серед колег, мав підтримку серед старших колег-істориків Львівського університету, але й доволі часто наштовхувався на неприязнь і заздрість від них же. Наукову роботу його хвалили і одночасно критикували. І ця неоднозначність пройшла через усе його коротке життя: з одного боку – стрімка кар’єра, з іншого – постійна людська заздрість; з одного боку – добрі студії за плечима – з іншого закиди, що не навчився методики розкопок, до того ж додалася роздвоєність між праісторією і класичною археологією. І завершальним акордом стали події війни та російської окупації Львова. За цих обставин намагався працювати, спілкувався зі студентами, виконував обов’язки, які покладали на нього як декана філософського факультету, однак це не вберегло його від трагедії. “Під впливом величезного нервового розладу, спричиненого песимістичним настроєм на безвихідну ситуацію взимку, замахнувся на своє ще молоде життя і 19 грудня 1914 р. пішов у вічність. Його несподівана смерть справила величезне враження в цілому місті і великий жаль супроводжував його до могили на Личаківському цвинтарі, де спочив опівдні дня 21 грудня,” – писав Богдан Януш, який неофіційно вважається учнем професора К. Гадачека [Janusz, 1915, s. 184–185].

Професорсько-викладацький склад університету, чи точніше ця невеличка кількість професорів, що перебувала у Львові в часи російської окупації, не мали змоги навіть повноцінно поховати свого колегу, декана, професора, вчителя. Адже російська влада забороняла будь-які публічні зібрання. Однак на похорон зібралися професори та доценти Львівського університету, Львівської Політехніки, директор та працівники бібліотеки університету та студентство [Веск, 1935, s. 29]. Як зазначив через 10 років добрий приятель К. Гадачека Л. Фінкель: “Зараз, як привид в недавньому майбутньому ... стає перед нами постать тихого, повного енергії, планів і мрій вченого, який залишив нас раптово серед трагічних подій, зламаний, як дерево від буревію на схилах Татр. Вже видавалося, що всі ми звикли до раптових змін, які наступили від початку вересня 1914 р. в нашому житті, коли Його смерть, смерть приятеля нашого і колеги показала, що це лише ілюзія” [цит. за: Веск, 1935, s. 29].

Відповідно до свідчень з листів, некрологів, спогадів, рецензій перший професор львівської археології Кароль Гадачек постає доволі суперечливою постаттю. Сучасники вказували на його беззаперечні плюси і вагомий внесок у розвиток праісторії, але й одночасно висвітлювали негативні сторони, зауважували помилки та промахи. Не можемо сказати, наскільки об’єктивною була ця оцінка, однак, мабуть, про кожного найбільше можуть сказати ті, хто живуть і працюють поруч. Мав на своєму життєвому шляху Кароль Гадачек друзів і колег, підтримку вчителів і добрі відзиви від учнів, не відчував браку грошей і мав житло, однак не мав душевного спокою і родичів, що врешті привело до трагедії.

ЛІТЕРАТУРА

Берест Р.

- 1998 Карло Гадачек: штрихи біографії та наукової діяльності // Постаті української археології. МДАПВ. – Львів. – Вип. 7. – С. 78–79.

Булик Н.

- 2013 Кароль Гадачек і його внесок у розвиток львівської археології // МДАПВ. – Львів. – Вип. 17. – С. 251–266.

Гирич І., Тодійчук О.

- 2002 Щоденник М. Грушевського за 1910 рік // Український історик. – Ч. 1–4 (152–155). – С. 96–127.

Гребеняк В.

- 1912 Dr. Karol Hadaczek – Kultura dorzecza Dniestru w epoce cesarstwa rzymskiego, Краків, 1912, tabl. IX, ct. 13. (Відбитка з XII Т. Materiałów archeologiczno-antropologicznych) // Записки НТШ. – Т. СХ. – С. 199–201.

Козловський С.К.

- 2006 Володимир Антоневич і Кароль Гадачек // АДЛУ. – Львів. – Вип. 9. – С. 89–96.

Листування...

- 2001 Листування Михайла Грушевського / ред. Л. Винар. – Т. II. – 412 с.

ЛННБ України

- Ф. 26 (Управління консервації Львівського воєводства). – Спр. 13-д.
Ф. 26. – Оп. 1. – Спр. УК-7.

Лех Я.

- 2006 З історії польсько-українських зв'язків в археології (кінець XVIII ст.–1939 р.) // АДЛУ. – Львів. – Вип. 9. – С. 17–53.

Чорновол І.

- 2004 Від археології до самогубства. Кароль Гадачек // Львівська газета. – 26 березня. – № 54 (378). – С. 7.

Abramowicz A.

- 1991 Historia archeologii polskiej XIX i XX wiek. – Warszawa–Łódź. – 206 s.

Antoniewicz W.

- 1916 Karl Hadaczek und die Vorgeschichtsforschung in Galizien // Wiener Prähistorische zeitschrift. – Wien und Leipzig. – Т. 3. – S. 1–14.
1917 Karol Hadaczek jako prehistoryk. W drugą rocznicę zgonu // Przewodnik Naukowy i Literacki. – Lwów. – S. 481–488.

Beck A.

- 1935 Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie podczas inwazji rosyjskiej w roku 1914/15. – Lwów. – 86 s.

Bieńkowski P.

- 1915 S. p. Karol Hadaczek // Eos. – Lwów. – Т. XX. – S. 191–196.

Bulyk N., Lech J.

- 2009 Karol Hadaczek (1873–1914) and the beginnings of archaeology in universities of the North-East borderland of the Austro-Hungarian Monarchy // Archaeologia Polona. – Warsaw. – Vol. 47. – P. 59–89.

Janusz B.

- 1924 Wspomnienie o śp. Karolu Hadaczeku // Wiadomości Konserwatorskie. – Lwów. – S. 73–76.

Hadaczek K.

- 1904 Złote skarby michałkowskie. – Kraków. – 30 s. – Tabl. XIII.
1909 Album przedmiotów wydobytych w grobach cmentarzyska ciłopalnego koło Przeworska (z epoki cesarstwa rzymskiego). – Lwów.
1914 Osada przemysłowa w Koszyłowcach z epoki eneolitu. – Lwów. – 74 s.

L. F.

- 1914 Wspomnienia pośmiertne: Karol Hadaczek // Kwartalnik Historyczny. – Lwów. – S. 605–607.

Lech J.

- 1999 Between Captivity and Freedom. Polish Archaeology in the 20th Century. – Warsaw. – 222 p.

[Karol Hadaczek]

- 1915 [Karol Hadaczek] // Wiedeński kuryer Polski. – 23 stycznia. – № 96.

Kostrzewski J.

- 1916 Karol Hadaczek i jego działalność naukowa // Kosmos. – Lwów. – Т. 41. – S. 95–99.
1949 Dzieje polskich badań prehistorycznych. – Poznań. – 221 s.

МАК

- Dział dokumentacji naukowej. Teki W. Demetrykiewicza.

List W. Demetrykiewicza, 12. 02.1913

List K. Hadaczka do W. Demetrykiewicza, 27.10.1908.

List W. Antoniewiczza do W. Demetrykiewicza, 5.12.1915

PMA

T. 2. List 430.

Parandowski J.

2014 Corso // Kwartalnik Cracovia Leopolis. – Kraków. – Vol. 2 (78). – S. 36–39.

Pawłowski S.

1914 Karol Hadaczek // Kosmos. – R. 39. – Z. 7/12. – S. 698–698.

Sprawozdanie...

1916 Sprawozdanie Sekretarza Generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1914 do kwietnia 1916 // Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie rok 1914/1916. – Kraków. – S. 8–9.

Szczepkowska J.

2014 Kto ty jesteś? Początek sagi rodzinnej. – Warszawa. – 384 s.

Natalia BULYK

“HE CAN AROSE ENTHUSIASM AMONG YOUNG PEOPLE FOR STUDYING
CLASSIC ART AND PREHISTORIC CULTURE”: KAROL HADACZEK AT
THE EVALUATION OF HIS CONTEMPORARIES

Personality of K. Hadaczek at the evaluation of his contemporaries is analyzed at the article. Based on the correspondence and memories his appearance, features of his character, surrounds are presented. Development of his scientific career, his field archaeological activity are researched. Comments of his students, colleagues about him allow us next possibility to see that K. Hadaczek was prehistoric and classic archaeologist at the same time. He carried out many professional excavations and also studied classic art and ancient artifacts. His students who continued work of their mentor and became the famous archaeologists are the most important result of his activity.